

TEZAURE CU MONEDE DE TRADIȚIE CELTICĂ AFLATE ÎN COLECȚIA MUZEULUI JUDEȚEAN VÂLCEA

Silviu I. PURECE*

Cuvinte-cheie: monede dacice, monede de stil celtic, Oltenia, tezaure dacice, Muzeul Județean Vâlcea.

Keywords: Dacian coins, Celtic style coins, Oltenia, Dacian hoards, Vâlcea County Museum.

Rezumat: Zona de nord-est a Olteniei, în care se află aproape tot teritoriul județului Vâlcea, a fost esențială pentru legătura dintre Dunăre și arealul intracarpatic. De-a lungul râurilor care traversează zona deluroasă au fost stabilite numeroase căi de acces, cea mai însemnată dintre ele urmând cursul râului Olt. Deosebit de importante pentru economia și dezvoltarea politică a regiunii au fost, de asemenea, bogatele zăcăminte de sare situate în regiunea Ocnele Mari. Aici a luat naștere, la sfârșitul secolului al II-lea a.Chr., un important centru dacic, ce a dominat această regiune a Olteniei, până la cucerirea romană a Daciei. Datorită importanței atât de mari a acestei zone, prezența monedelor a fost semnificativă, aici descoperindu-se numeroase tezaure cu monede realizate în stil celtic. Din păcate, un singur tezaur se află integral în colecția Muzeului Județean Vâlcea, din alte trei păstrându-se doar câteva monede. Chiar și așa, colecția Muzeului Județean Vâlcea poate fi considerată reprezentativă pentru prezența monedei locale în perioada cuprinsă între secolele II-I a.Chr.

Abstract: The North-East region of Oltenia, in which is situated almost all the territory of Vâlcea County, was essential for the connection between the Danube and the Intra-Carpathian area. Numerous routes were established along the rivers that cross the hilly zone, the most important one following the Olt River course. Very important for the region economy and political development was, also, the rich salt deposits situated in the Ocnele Mari region. Here an important Dacian centre aroused at the end of the IInd century BC, dominating this region of Oltenia until the roman conquest of Dacia. Because of such great importance of this area the coin presence was significant, numerous hoards with coins made in Celtic style being found here. Unfortunately, just one hoard is fully kept in the Vâlcea County Museum's collection, another three being present with

---

* Silviu I. PURECE: Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu; e-mail: silviu.purece@ulbsibiu.ro

just a few coins. Even so, the Vâlcea County Museum's collection can present an interesting section in the local coin presence for the period between IInd-Ist century BC.

Colecția numismatică a Muzeului Județean Vâlcea, supranumit „Aurelian Sacerdoțeanu” începând cu anul 2009, a început să se formeze imediat după înființarea muzeului orășenesc, 1952¹, devenit la scurt timp, în 1955², muzeu raional. În prezent, colecția adăpostește aproape 16.000 de monede provenite atât din tezaure, cât și din descoperiri izolate. Încă de la început s-a încercat introducerea în colecție a „monedelor dacice” provenite din arealul județului. De altfel, colecția este aproape în integritate formată din monede provenite de pe teritoriul județului Vâlcea³. Trebuie remarcat că în registrul inventar al colecției numismatice primele zece poziții sunt ocupate de monede indicate ca fiind dacice, grupate în două loturi ce cuprind numerele: 1-3 și 4-10. Această grupare pare a indica o intrare concomitentă a trei și mai apoi șapte monede, poate chiar loturi din tezaure. Aceste intrări trebuie să fi avut loc în primii ani de funcționare a muzeului.

Deși monedele de tradiție celtică sunt prezente în colecția numismatică a Muzeului Județean Vâlcea, ele sunt un eșantion foarte mic din ansamblul celor descoperite pe teritoriul județului. Trebuie subliniat faptul că regiunea de nord-est a Olteniei, suprapusă de zona administrativă a județului Vâlcea, a avut o importanță deosebită în cea de-a doua epocă a fierului fiind o punte de legătură între linia Dunării și spațiu intracarpatic, dispunând de importantele depozite de sare situate în regiunea Ocnelor Mari⁴. Prelungirea zonei montane prin intermediul Subcarpaților Getici a oferit condiții optime pentru constituirea unor poziții defensive și amplasarea unor puncte de control asupra văilor ce străbat liniile de dealuri subcarpatice, văi devenite căi de acces vitale. Astfel, importanța economică și strategică a regiunii a facilitat constituirea unor centre de putere de a căror prezență și activitate se leagă fenomenul ascunderii de tezaure.

A. Tezaure recuperate

I. Tezaurul de la Olteni, com. Bujoreni, jud. Vâlcea

Singurul tezaur recuperat, probabil, în integritatea sa⁵ a intrat recent în inventarul Muzeului Județean Vâlcea, fiind descoperit în luna martie a anului 2015, pe raza satului Olteni, comuna Bujoreni, din județul Vâlcea. După cum este menționat în procesul verbal încheiat în data de 09.03.2015, tezaurul a fost găsit cu ajutorul detectorului de metale într-o zonă împădurită situată la 1,5 km vest de DN 7⁶. Inițial au fost recuperate 179 monede, alte 5 fiind adăugate mai târziu

¹ <http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/id.asp?k=663&-Muzeul-Judetean-Aurelian-Sacerdoteanu-Valcea-RAMNICU-VALCEA-Valcea> (accesat 18.05.2022).

² OPRIȘ 1994, p. 127.

³ Evident, exceptăm din discuție emisiunile contemporane.

⁴ ROMANESCU, CURCĂ & SANDU 2015, p. 405; SCHUSTER, TUȚULESCU & DUMITRESCU 2012, p. 201-210; PURECE 2016, p. 106-119.

⁵ Deși se pare că a fost recuperat integral, nu excludem posibilitatea ca din tezaur să fi făcut parte și alte monede.

⁶ Au fost făcute verificări în locul indicat de către arheologi ai Muzeului Județean Vâlcea în urma cărora nu au fost identificate, cel puțin deocamdată, elemente care să indice

grupului⁷. Trebuie remarcată susținerea deosebită pe care Muzeul Județean Vâlcea a avut-o din partea Fundației „Mitică Crăciunescu”⁸ în procesul de recuperare și integrare a tezaurului în colecțiile sale. Ca o recunoaștere a eforturilor depuse către fundație, tezaurul a fost înregistrat într-un fond special, care poartă numele lui Mitică Crăciunescu.

Tezaurul este format aproape în totalitate din monede de tip Prundu-Jiblea, 183 monede (PI. I/1), doar una singură fiind o emisiune de tip Alexandru cel Mare-Filip III Arideul (PI. I/2). Monedele tezaurului sunt foarte bine păstrate, foarte puțin circulate, fiind într-o stare de conservare deosebită. Greutatea monedelor de tip Prundu-Jiblea se situează între 11 și 13 g, argintul conținut fiind de bună calitate. Constituindu-se într-o apariție insolită în tezaur, moneda de tip Alexandru cel Mare-Filip III are o greutate de 3,3 g.

Până în momentul descoperirii tezaurului de la Olteni se cunoșteau șapte depozite monetare conținând un total de 348 de exemplare, alte 24 de exemplare provenind din descoperiri izolate⁹. Din păcate nu toate aceste monede s-au păstrat, multe dintre ele fiind pierdute în decursul timpului. Numărul mare de monede de tip Prundu-Jiblea din tezaurul de la Olteni, ce se ridică la peste jumătate din numărul celor cunoscute până în momentul descoperirii acestuia, face ca el să devină esențial în cunoașterea tipului monetar menționat.

B. Fragmente de tezaure

II. Tezaurul de la Bondoci, com. Copăceni, jud. Vâlcea¹⁰

În anul 2011, cu ocazia amenajării unei plantații pomicole în satul Bondoci, comuna Copăceni, a fost descoperit un tezaur format din 147 monede de tradiție celtică¹¹. Din păcate, cea mai mare parte a monedelor s-a risipit, fiind recuperate pentru colecția Muzeului Județean Vâlcea doar 15: 10 de tip Aninoasa-Dobrești și 5 de tip Adâncata-Mânăstirea¹². Deși nu cunoaștem cu exactitate structura tezaurului, este foarte probabil ca acesta să fi fost format doar din monede aparținând celor două tipuri monetare. Bănuiala noastră pare a fi confirmată de informațiile care au fost obținute în urma cercetărilor din zonă. De altfel, asocierea dintre cele două tipuri monetare în cadrul depozitelor monetare fiind cunoscută¹³. Prezența monedelor acestui tezaur în colecția muzeului vâlcean, chiar și într-un număr mic, este esențială având în vedere prezența dominată a emisiunile de tip Aninoasa-Dobrești și Adâncata-Mânăstirea în ansamblul peisajului monetar din estul Olteniei.

---

existența unei așezări sau a unui context arheologic aparte în locul precizat de către descoperitori.

⁷ Tezaurul este în curs de cercetare.

⁸ http://curieruldevalcea.ro/mitica-craciunescu-face-in-continuare-istorie-pentru-valcea-si-valceni/?fbclid=IwAR0iJ6iR4BGfISVc5rBlPpC7zPLa9Lvvx8NT8cOYkGB7Lx0yZk5h_uav9Y (accesat 05.03.2022).

⁹ PĂRPĂUȚĂ 2006, p. 82.

¹⁰ PURECE 2018, p. 169-181.

¹¹ PURECE 2018, p. 169.

¹² PURECE 2018, p. 169.

¹³ PEDA 1998, p. 184-186, 199-202.

Tipul Aninoasa-Dobrești:

1. AR, greutatea: 14,06 g, axa: 3, dimensiune: 24,5 x 23,6 mm, număr de inventar: 15661 (Pl. I/3).
2. AR, greutatea: 14,87 g, axa: 3, dimensiune: 24 x 23,5 mm, număr de inventar: 15662.
3. AR, greutatea: 14,63 g, axa: 10, dimensiune: 24,5 x 23,5 mm, număr de inventar: 15663.
4. AR, greutatea: 14,82 g, axa: 12, dimensiune: 24,3 x 24,1 mm, număr de inventar: 15664.
5. AR, greutatea: 14,89 g, axa: 9, dimensiune: 24,5 x 24,1 mm, număr de inventar: 15665.
6. AR, greutatea: 14,78 g, axa: 3, dimensiune: 24,5 x 24,1 mm, număr de inventar: 15666.
7. AR, greutatea: 14,97 g, axa: 10, dimensiune: 24,5 x 24 mm, număr de inventar: 15667.
8. AR, greutatea: 13,89 g, axa: 5, dimensiune: 25 x 24 mm, număr de inventar: 15668.
9. AR, greutatea: 14,48 g, axa: 3, dimensiune: 23,8 x 23,5 mm, număr de inventar: 15669.
10. AR, greutatea: 14,83 g, axa: 1, dimensiune: 23,1 x 26 mm, număr de inventar: 15670.

Tipul Adâncata-Mânăstirea:

11. AR, greutatea: 10,95 g, axa: 4, dimensiune: 23,2 x 22,5 mm, număr de inventar: 15656 (Pl. I/4).
12. AR, greutatea: 10,33 g, axa: 6, dimensiune: 23 x 22 mm, număr de inventar: 15657.
13. AR, greutatea: 10,46 g, axa: 4, dimensiune: 22,5 x 22 mm, număr de inventar: 15658.
14. AR, greutatea: 10,75 g, axa: 4, dimensiune: 23,4 x 23,2 mm, număr de inventar: 15659.
15. AR, greutatea: 9,94 g, axa: 6, dimensiune: 23,2 x 22 mm, număr de inventar: 15660.

III. Tezaurul de la Jiblea, or. Călimănești, jud. Vâlcea¹⁴

În anul 1954¹⁵ a fost descoperit la Jiblea, actualmente cartier al orașului Călimănești, un tezaur remarcabil cuprinzând sute de monede, cu o diversitate tipologică rar întâlnită. La momentul publicării, anul 1968¹⁶, au fost prezentate 318 monede repartizate pe tipuri astfel: tipul Prundu-Jiblea - 40, tipul „călărețul cu pasăre” - 5, tipul „cu cap uman sub cal” - 3, tipul „pre-Jiblea cu sigla K” - 2, tipul Alexandru cel Mare-Filip II - 2, tipul Jiblea - 266. Monedele tipului Jiblea sunt împărțite pe serii astfel: seria A - 66 monede (varianta 1-2, varianta 2-1,

¹⁴ PURECE 2020a, p. 105-111.

¹⁵ PREDA 1968, p. 47.

¹⁶ PREDA 1968, p. 47-67.

varianta 3-8, varianta 4-45, varianta 5-10), seria B - 136 monede și seria C - 64. Se menționează că 11 exemplare se află la Muzeul din Râmnicu Vâlcea¹⁷.

Din păcate, registrul inventar al colecției numismatice nu menționează în cazul intrărilor vechi locul de proveniență, recuperarea informațiilor necesare amplasării corecte a monedelor în eventualele depozite monetare din care au provenit impunând o muncă destul de laborioasă. Am reușit în urma investigațiilor făcute să identificăm trei monede provenite din tezaurul de la Jiblea și aflate în colecția muzeului¹⁸. Acestea aparțin tipurilor: Prundu-Jiblea, „călărețul cu pasăre” și Alexandru cel Mare-Filip II. Monedele au următoarele caracteristici:

Tipul Prundu-Jiblea:

1. AR, greutatea: 12,43 g, axa: 12, dimensiune: 24 x 23,1 mm, număr de inventar: 6 (Pl. I/5).

Tipul „călărețul cu pasăre”:

2. AR, greutatea: 14,38 g, axa: 12, dimensiune: 23,5 x 23 mm, număr de inventar: 1; moneda prezintă deficiențe de batere (Pl. II/1).

Tipul Alexandru cel Mare-Filip II:

3. AR, greutatea: 13,26 g, axa: 5, dimensiune: 25,4 x 24 mm, număr de inventar: 10 (Pl. II/2).

IV. Tezaurul de la Tulghieș, com. Mireșu Mare, jud. Maramureș¹⁹

Apariția stranie a unor monede tipice spațiului transilvănean în zona județului Vâlcea se datorează unei adevărate aventuri prin care monedele tezaurului de la Tulghieș au trecut după descoperire. Fără să reluăm discutarea tuturor informațiilor referitoare la descoperirea și aventura prin care au trecut monedele după descoperire²⁰, trebuie să amintim faptul că tezaurul, găsit în anul 1939 în timpul unor aplicații militare, conținea în jur de 450-470 monede. Un important lot de monede, în jur de 175²¹, au rămas în posesia soldatului care a făcut descoperirea. Deși o parte dintre ele au fost distribuite înainte ca descoperitorul să-și încheie stagiul militar, cea mai mare parte a lor au fost aduse de către acesta în localitatea sa de origine, Copăceni²², localitate situată în județul Vâlcea. În decursul timpului mai multe loturi de monede au ajuns în colecții private sau publice²³. În colecția numismatică a Muzeului Județean Vâlcea se află 4 monede²⁴ aparținând următoarelor tipuri monetare:

Tipul Tulghieș-Mireșu Mare „cu scut și mister”:

1. AR, greutatea: 13,39 g, axa: 3, dimensiune: 26 x 24,2 mm, număr de inventar: 5 (Pl. II/3).

Tulghieș-Mireșu Mare „cu monogramă Audoleon”:

¹⁷ PREDĂ 1968, p. 47.

¹⁸ PURECE 2020a, p. 107-109.

¹⁹ PURECE 2020b, p. 39-43.

²⁰ TOHĂTAN 1986-1991, p. 27-35; PURECE 2020b, p. 39-40.

²¹ TOHĂTAN 1986-1991, p. 31.

²² TOHĂTAN 1986-1991, p. 30.

²³ ILIESCU 1986-1991, p. 44.

²⁴ PURECE 2020b, p. 40-41.

2. AR, greutatea: 12.94 g, axa: 10, dimensiune: 25,5 x 24,3 mm, număr de inventar: 2 (Pl. II/4).

Tulghieș-Mireșu Mare „cu cap imberb”:

3. AR, greutatea: 13.06 g, axa: 3, dimensiune: 22,8 x 22,2 mm, număr de inventar: 4 (Pl. II/5).

4. AR, greutatea: 13.33 g, axa: 12, dimensiune: 26,2 x 25 mm, număr de inventar: 9.

C. Monede din tezaure menționate ca fiind reprezentate în colecție, dar neidentificate

V. Tezaurul de la Popești, com. Sinești, jud. Vâlcea

Se menționează faptul că dintr-un tezaur de „monede geto-dacice”, descoperit la Popești, com. Sinești, jud. Vâlcea, în anii 1958-1959, provine o monedă de tip Adâncata-Mânăstirea înregistrată în colecția Muzeului Județean Vâlcea la numărul 9²⁵. Așa cum se poate observa din registrul inventar al colecției, la numărul 9 este înregistrată o monedă de tip Tulghieș-Mireșu Mare „cu cap imberb”, monedă menționată anterior în contextul prezentării depozitului monetar de la Tulghieș. De altfel, în colecția muzeului vâlcean se găsește, exceptând monedele intrate recent din tezaurul de la Bondoci, o singură monedă de tip Adâncata-Mânăstirea amplasată la numărul de inventar 1705. Este puțin probabil ca această monedă să fi fost cea din tezaurul de la Popești, chiar dacă pornim de la ipoteza unei posibile schimbări accidentale a numărului de inventar printr-o eventuală reintroducere greșită în depozit, aceasta fiind mai degrabă piesa intrată în colecție în anul 1972, conform procesului verbal din data de 17.03.1972, provenită din zona localității Copăcelu.

Se poate observa că până recent, când are loc intrarea în colecție a monedelor tezaurului de la Bujoreni și a lotului de monede din tezaurul de la Bondoci, numărul monedelor de tradiție celtică provenite din tezaure era foarte mic. Dacă este să alăturăm și cele câteva monede izolate, pentru care nu avem informații că ar proveni din tezaure, colecția poate oferi o imagine sugestivă a prezenței monedei locale în spațiul de est al Olteniei pentru perioada secolelor II-I a.Chr. Monedele tezaurului de la Tulghieș, considerate inițial a proveni tot din județul Vâlcea, localitatea Copăceni, vin să completeze în mod benefic colecția. Ele confirmă faptul că adesea aventura monedelor după descoperire poate fi la fel de tumultoasă ca și cea prin care au trecut înaintea ascunderii lor.

BIBLIOGRAFIE

DUMITRAȘCU 1982 – A. Dumitrașcu, *Repertoriul descoperirilor monetare geto-dace de pe teritoriul județului Vâlcea*, Studii Vâlcene 5 (1982), p. 29-35.

ILIESCU 1986-1991 – O. Iliescu, *În legătură cu tezaurul monetar de la Tulghieș (jud. Maramureș)*, BSNR 80-85/134-139 (1986-1991), p. 37-48.

OPRIȘ 1994 – I. Opriș, *Istoria muzeelor*, București, 1994.

PĂRPĂUȚĂ 2006 – T. D. Părpăuță, *Moneda în Dacia preromană, secolele IV a.Chr.-I p.Chr.*, Iași, 2006.

²⁵ DUMITRAȘCU 1982, p. 34.

PREDA 1968 – C. Preda, *Unele considerații asupra tezaurului monetar geto-dacic de la Jiblea (jud. Vâlcea)*, SCN 4 (1968), p. 47-67.

PREDA 1998 – C. Preda, *Istoria monedei în Dacia preromană*, București, 1998.

PURECE 2016 – S. I. Purece, *Salt, ancient coins and the Olt Valley*, SUCSH 13 Supplement (2016), p. 109-119.

PURECE 2018 – S. I. Purece, *Tezaurul dacic de la Bondoci, com. Copăceni, jud. Vâlcea. Considerații preliminare cu privire la evoluția tipului Aninoasa-Dobrești*, în: L. Munteanu, C.-D. Nicola, G. M. Talmațchi (ed.), *Studia Numismatica et Archaeologica. In Honorem Magistri Virgilii Mihailescu-Bîrliba Oblata*, București-Piatra Neamț, 2018, p. 169-181.

PURECE 2020a – S. I. Purece, *Aventura unor monede din tezaurul de la Jiblea, de la descoperire la colecție*, Terra Sebus 12 (2020), p. 105-111.

PURECE 2020b – S. I. Purece, *How Far Hoarded Coins Can Be Spread After Discovery? The Adventure of Some Coins from Tulghieș*, Brukenthal 15/1 (2020), p. 39-43.

ROMANESCU, CURCĂ & SANDU 2015 – Gh. Romanescu, R.-G. Curcă, I. G. Sandu, *Salt Deposits in the Romanian Subcarpathians-Genesis, Repartition and Ethnomangement*, IJCS 6/3 (2015), p. 401-410.

SCHUSTER, TUȚULESCU & DUMITRESCU 2012 – C. Schuster, I. Tuțulescu, I. Dumitrescu, *Zum Salz im Nordosten Olteniens (Rumänien) in der Vorgeschichte bis ins Mittelalter. Eine Einführung*, în: V. Nikolov, K. Bacvarov (eds.), *Salt and Gold: The Role of Salt in Prehistoric Europe*, Provadia-Veliko Tarnovo, 2012, p. 201-212.

TOHĂȚAN 1986-1991 – R. Tohățan, *Considerații asupra tezaurului de la Tulghieș (jud. Maramureș)*, BSNR 80-85/134-139 (1986-1991), p. 27-35.

Pl. I. Monede de tradiție celtică din tezaurele de la: 1-2. Olteni (inv. 87, 179); 3-4. Bondoci; 5. Jiblea (scara 1,5/1 și 1/1).

Pl. I. Coins made in Celtic style from the hoards of: 1-2. Olteni (inv. 87, 179); 3-4. Bondoci; 5. Jiblea (1.5/1 and 1/1 scale).

Pl. II. Monede de tradiție celtică din tezaurele de la: 1-2. Jiblea; 3-5. Tulghieș
(scara 1,5/1 și 1/1).

Pl. II. Coins made in Celtic style from the hoards of: 1-2. Jiblea; 3-5. Tulghieș
(1.5/1 and 1/1 scale).